

Toimetaja Merike Pitk, tel 45 30 201, merike.pitk@saartehaal.ee

Viikingiaja algus Saaremaal

Kuhu maeti muistsed saarlased?

Viimastel aastatel on Saaremaal välja tulnud mitmeid rabavaid arheoloogiamälestisi, millest vähemalt üks – Salme laevmatused – on kindlalt ületanud ka rahvusvahelise uudistekünnise.

Marika Mägi

saartehaal@saartehaal.ee

Üldise arvamuse kohaselt on tegu Ida-Rootsist, tõenäoliselt sealsest kujunevast Sveariigist pärit sõdalastega, kes õnnetult lõppenud lahingu käigus Saaremaal langesid ning parema puudumisel hulgakesi kahte sõjalaeva maeti. Matmisviis on siinmail ebatavaline ja maetute relvad Skandinaavia-pärased. Inimeste päritolu näitavad strontsiumianalüüsid on küll alles tegemisel, kuid esmased tulemused toetavad ettevaatlikult arvamust, et mehed võisid tõesti pärineda Mälari järve ümbrusest.

Mitmed Salmega tegelenud uurijad on rõhutanud, et nii laevadest saadud leiuvaines kui ka matmisviis ise on Saaremaal võõrapärased. Paratamatult toob see kaasa küsimuse, millised siis ikkagi olid Saaremaa-pärased esemed ja matmisviis 8. sajandil pärast Kristuse sündi?

Salme laevmatuse-aegne Saaremaa

Pärast aastakümneid Saaremaa muististe ja iseäranis rauaaja teise poole muististega tegelemist võin siinkohal paraku vaid käsi laiutada – õigupoolest ei tea me 8. ega ka selle lähedastest sajanditest Saaremaal õieti midagi. Võib ju tõmmata paralleele Mandri-Eestiga, see on aga võrdlemise meelevaldne paralleel. Nii enne kui pärast tolle perioodi ülinappi arheoloogilist leiuvainest eristub Saaremaa oma kultuurilt suuremast osast Mandri-Eestist märkimisväärselt. Vaevast ja olukord 8.–9. sajandil teistsugune oli.

Mida me nimetatud ajavahemiku Saaremaast siis õieti teame? Teame, et saarlased talletasid vähemalt osa oma surnute luid kuni 7. sajandini surnumajadesse, mis mingit pidi olid ilmselt ka templid – umbes

Kui palju me teame 7.–9. sajandi Saaremaast? Tänu Salme muinaslaevale ehk veidi rohkem kui veel mõni aasta tagasi. Ent millist matmisviisi kasutasid muistsed saarlased ise, kus asusid nende pühapaigad ja kas ka siinmail ohverdati inimesi? Seda kauget aega püüab meile selle ja ka tuleva nädala Saarte Hääle ajalooküljel lähemale tuua arheoloog Marika Mägi.

nagu varasemad kirikud, kuhu ju samuti inimesi maeti. Mõningad ebamäärased andmed, 19. sajandi kaevamistulemused Mälas, osutavad sellele, et alates 7. sajandist hakati Saaremaal või vähemalt Muhus surnuid matma põletatult kiviringiga ümbritsetud nn kiviringkalmes-tesse, mis meenutavad pea üks ühele Ojamaal samal ajal kasutusele võetud matusekohti.

Teame, et umbes 7. sajandil toimus oluline pööre saarlaste arusaamas teispoolest. Varem olid pere- või suguvõsa liikmed maetud enamasti segamini ühte matusekohta või surnumajja, mille arheoloogiliselt kaevatud näited on 5.–6. sajandisse kuuluv Paju ja 6.–7. sajandisse dateeruv Lepna surnumaja.

7. sajandi jooksul pidi aga ühiskonnas ja ideoloogias olema toimunud märkimisväärne muudatus, sest nüüdsest alates maeti inimesi või vähemalt osa inimestest individuaalsetesse matusekohtadesse, sealhulgas kiviringkalmes. Vaevast võib juhuslikuks pidada umbes samal ajal materiaalses kultuuris toimunud muudatust: seni

Kuramaaga sarnanevad esemed näivad äkitselt sarnasteks muutuvat Ida-Skandinaavia leidudega, vähemalt on see nii Paju kalmes, Saaremaa kõige läänepoolsemas osas.

8. sajandist pole Saaremaal seni teada ühtegi omamaist matusekohta, küll on aga ilmselt sel ajal kasutatud Asva ja Põide linnust. Matmiskohtade puudus pole kuidagi seotud inimeste rohkuse või vähesuse, veel vähem nende materiaalse rikkusega. Pigem on matmiskombestik valitsenud tavad, mis arheoloogilisi jälgi ei jäta – umbes nagu tänapäeva Skandinaavimaades on levinud komme, et surnud tuhastatakse, tuhk puistatakse aga tuulde.

Üksikud kaevatud kiviringkalmes, millesse on koos surnu jäänustega toodud ka asjade põlenud tükke, võib dateerida 9. sajandisse. Hoopis rohkemal määral on nii kiviring- kui ka muid tüüpi kalmeid teada alates 10. sajandi lõpust, mil inimeste arusaamad ilmselt taas muutusid. Nüüd peeti jälle vajalikuks koos surnuga ka panuseid põletada ning tänu sellele ongi need matmiskohad meile teada. Need, peamiselt alates 10. sajandist pärinevad esemed on küll naiste ehte osas tugevalt omanäolised, meeste relvad ja vööosad on aga peaaegu kõik sarnased Ida-Rootsist ja Ojamaalt leitud.

Hiljemalt 10. sajandil kuulusid Saaremaa sõdalased seega Ida-Skandinaaviaga ühte kultuurisfääri. Selle nähtuse alguse võib dateerida 6.–7. sajandiga. Mis toimus 8.–9. sajandil ja kui tugevalt oli sinne sõdalaskultuur juba tollal Rootsi omaga sama nägu, võib vaid oletada.

7. sajandi paiku toimus Läänemere kommunikatsioonis oluline arenguhüpe – laevadel võeti kasutusse puri. Koos laevadega sai tuule tiibadesse ka ida-lääne suhtlus ning järgnevatel sajanditel võttis aegamööda kuhu Skandinaaviast idapoolsetele aladele suunduv rahvusvaheline kaubatee – *Austrveg*, Idatee.

Topograafilisi tingimusi arvestades olid kaasatud ka saarlased, kelle kontrollitavatest veetest pidi läbi sõitma suur osa itta

suunduvaid või sealt naasvaid laevu. Pole siis ka ime, et Saaremaalt leitud Araabia hõbeda kogus ületab mitmekordselt teisi Läänemere idakalda rannaalasid, jäädes selles regioonis alla vaid Põhja-Eesti rannikule.

Saaremaad, *Eysyslat*, on kirjalikes allikates mainitud juba 9. sajandil ning kokkuvõttes on see rauaaja lõpul kogu mere idaranniku enimmainitud kohanimi üldse. Võiks seega igati oodata, et sidemed Rootsiga kajastusid ka Saaremaa materiaalses kultuuris, millest peaaegu ei teata, kuid mis pidi ju ometi olema olemas. Samavõrra, või tegelikult vähemgi, on teada saarlaste uskumustest, rituaalidest ja pühamutest.

2014. aasta suvel toimunud arheoloogilised kaevamised lubavad seda salapärast perioodi Saaremaa ajaloos mõneti valgustada. Kui maeti viisil, mis selgeid jälgi ei jäta, linnustest ja asulatest leide aga kuigi palju ei ole, jääb üle veel hingede maailmaga seotu – pühamad, kultuskohad ja ohverdused. Seni on tundunud, et ka selles vallas pole arheoloogidel midagi loota: saarlaste, nagu üldse eestlaste pühapaigad on üldiselt arvatud olevat looduslikud. Relvade, ehte või muude esemete jumalatele ohverdamise komme ei näi aga sel perioodil seni teadaoleva valguses siinmail kuigi levinud olevat. Varem olid küll surnumajad, need jäeti aga ju 7. sajandil maha... Siiski, praeguseks on pilt muutunud.

8.-9. sajandi saarlaste pühapaigad

Kõigepealt, varasemad surnumajad ei kadunud ka 8. sajandil kuhugi, kuigi matmine nendes lakkas. Viimane tulease Tõnija Tuulingumäe tarandkalmes pärines muinasaja lõpust, Lepna surnumajas oli aga viimast tuld tehtud veel 14. sajandil. Alles millalgi pärast seda oli hoone kokku varisenud. Kas nimetatud tuletegemised ka rituaalidega seotud olid, pole teada.

Kindlasti oli kultusliku iseloomuga Tõnija Tuulingumäe tarandkalme kõrvale püstitatud hoone. Hoonet kaevati juba 2000. aastate alguses, mil täpselt dateeritava leiuvaines

puudumisel sai oletatud, et see pärineb meie ajaarvamisele eelnevast ajast.

Siiski leidsid hoone lähikonnas ka mõningaid varaviikingiajale viitavaid esemeid ning mõningad kaudsed paralleelid näiteks Kuramaal kuulusid samuti varaviikingiajaga. Praeguseks on kultushoone kiviplatvormi all olnud lõkkekohast võetud radiosüsiniku analüüs kinnitanud, et rajatis peab olema hilisem 5.–6. sajandist. See kujutas enesest kividest laotud platvormi, milles oli vähemalt viis kividega vooderdatud auku ning mida ümbritses raudkividest madal müür või vundament. Söekiht kiviplatvormi peal osutas, et algselt oli tegu ilmselt ristpalkidest hoonega, mille üks külg oli ilmselt avatud.

Saaremaad, *Eysyslat*, on kirjalikes allikates mainitud juba 9. sajandil ning kokkuvõttes on see rauaaja lõpul kogu mere idaranniku enimmainitud kohanimi üldse.

Saunamäe kalme ja kultuskoht

Sellest omamoodi templist näpilt kolmekümne meetri kaugusel kaevati aastatel 2012–14 välja järgmine kivikonstruktsioon, millest sellesuvises ajakirjanduses ka mõnevõrra juttu on olnud. Keerulise, esmapilgul täiesti korrapärase kivihoone kuju hakkas selguma alles pärast kaevamiste lõpus. Tuli välja, et algselt üsna lagedale maale oli kunagi püstitatud madal, vaevast 30 cm kõrgune paekividest kääbas.

Selle alt, otse kunagiselt maapinnalt, leidsime kaevamiste eelviimasel päeval inimese skeleti. Erinevalt Saaremaale üldiselt iseloomulikest segatud matustest oli tegu täiesti anatoomilises korras luudega, millel aga arheoloogide kurvastuseks puudusid igasugused meie ajani säilinud panused. Luude lähem analüüs võtab aega ning matuse toimumisaeg on seega praegu veel teadmata, kuid tõenäoliselt leidis see aset pronksiaja lõpul või eelrooma rauaajal, umbes 800–400 eKr. Niisuguse tulemuse andis paekääpa pealt

saadud üksikute inimluude analüüs, kuigi viimaste otsene seos surnuga pole selge.

Miski ei osuta, et kohta oleks aktiivselt kasutatud järgneva tuhande aasta jooksul, kuid inimeste meeles see ilmselt püsis ning oli kohalike elanike jaoks tähtis. Igal juhul rajati täpselt selle matuse kohale meie ajaarvamine 600. aasta paiku pühamu. 6–8 m läbimõõduga ala, mille keskele jäi nimetatud madal paekääbas, ümbritseti erakordselt massiivse suurtest raudkividest kivimüüri, mille tald paljandus samuti alles päris kaevamiste lõpus. Kivimüür ei olnud kuigi korrapäraselt ringikujuline, pigem lopergune, ning selles eristus kaks selgelt markeritud sissepääsu, üks põhja-, teine lõuna-

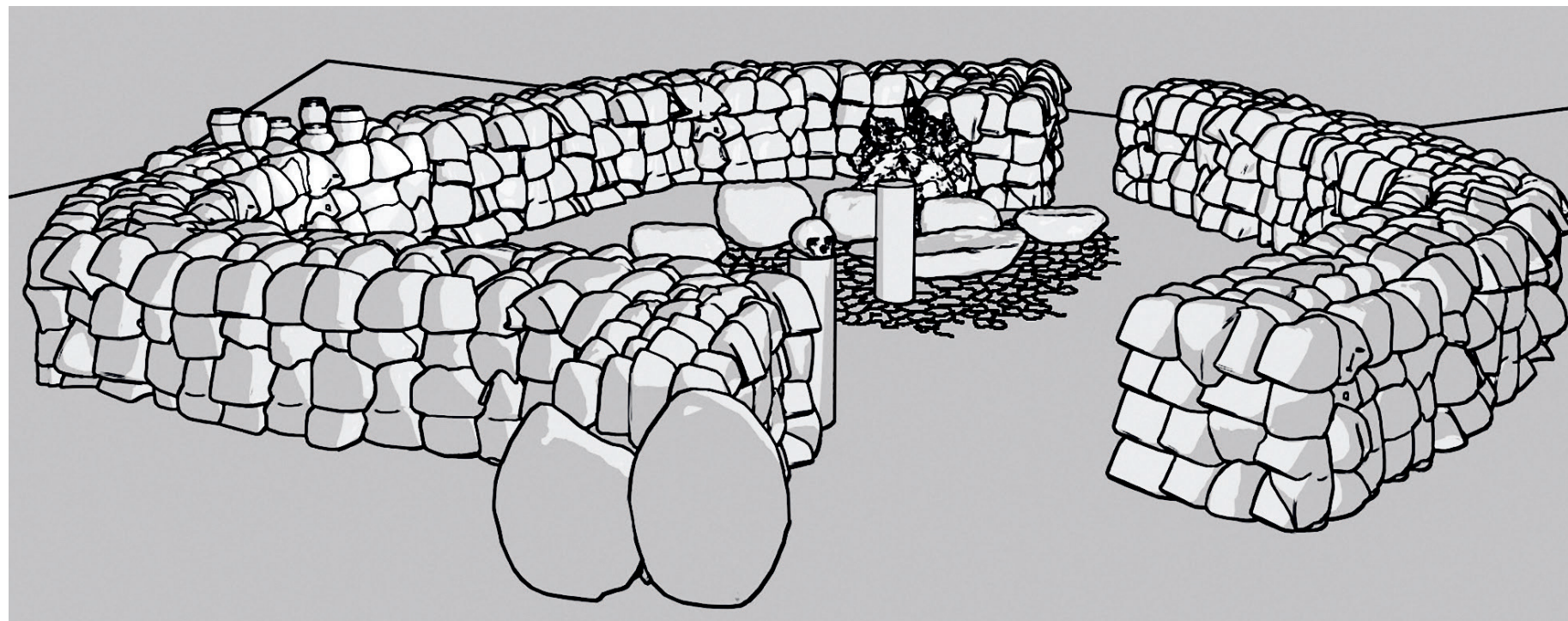
küljes. Otsustades vundamendi laiuse ja laiail varisenud kividest rohkuse järgi, võis müür olla ehk inimesekõrgune. Varisenud müürikivide vahel leidsid kohati tühimikke, mis näisid osutavat, et neis kohtades olid kunagi seisnud umbes 40 cm läbimõõduga postid. Kaks postikohata olid teistest selgemini eristatavad ning ühe ümbrusest tuli välja inimese hambaid ja kolju tükke. Analüüs näitas, et tegu oli tõenäoliselt ühe inimese koljuga, mis pärines meie ajaarvamisele eelnenud ajast. Tõenäoliselt oli kolju seisnud kas posti peal või oli selle külge kinnitatud. Posti otsa oli kolju toodud aga kusagilt mujalt, kas läheduses paiknenud tarandkalmest-surnumajast või kaevatud välja sellesamast paekääbast – kunagist posti ümbritsev kivikiht pärines nimelt vaieldamatult 6.–10. sajandist.

Et pühamu oli kasutusel eelviikingi- ja varaviikingiajal, tõestab varisenud kivide vahelt saadud üsna rohkearvuline keramik, kus 6. sajandist varasemad leiud täielikult puuduvad. Sama tulemuse andis ka otse varasemast ajast pärit inimluude kõrvast võetud analüüs loomaluudest.

Rohked potid, mis peaaegu kõik leiti kiviaia edelaveerandist, on ilmselt ohverdused. Algselt olid toidu ja joogiga täidetud potid ilmselt asetatud kiviaia peale, viimase varisedes sattusid aga potikillid ja toidud säilinud loomaluud laialiveerunud kivide vahele. Rituaalsele tegevusele viitavad ka kaks tuleaset: üks kiviringi sees otse põhjapoolse sissepääsu vastas, teine lõunapoolse osas müürist vahetult väljaspool.

Viikingi- või eelviikingiajal oli konstruktsiooni sisse tehtud siiski ka üks matus. Nagu tollele perioodile iseloomulik, oli tegu tugevalt põletatud luudega, millega koos leiti kolm väikest sulanud pronksitükki. Matus oli müüri loodesopis ning ümbritsetud osaliselt kiviringiga, sarnaselt teiste sellest perioodist teada olevate kiviringkalmetega. Võib oletada, et tegu oli olulise surnuga, kelle staatust markeeriti aga mitte rohkete panuste haudapanemisega, vaid matmisega kohaliku pühakohta.

Järgneb 18. oktoobri Saarte Häales.

PÜHAMU KOLJUGA POSTIL: 3D mudel-rekonstruktsioon Saunamäe varaviikingiaegsest kultuskohtast.

MARILIN LÕUGAS

Toimetaja Merike Pitk, tel 45 30 201, merike.pitk@saartehaal.ee

Viikingiaja algus Saaremaal Kas inimesi ohverdati?

Algus 11. oktoobri
Saarte Hääles.

Tõnijalt leitud pühamud annavad eestlaste muinasusundist mõneti teistlaadse pildi, kui seni oletatud. Esiteks, need on konkreetseid rajatisi, mille püstitamiseks on rohkesti vaeva nähtud. Seega ei vasta tõele, et muinaseestlaste riitused toimusid üksnes looduslikes kohtades või kalmetel.

Marika Mägi
saartehaal@saartehaal

Kuigi ka Saunamäe viikingiaegsest osast leiti matus, oli see selgelt teisejärgulise ja pühamu rajamise ajal juba antikvaarse tähendusega. Tuulingumäe pühamus puudusid aga matused üldse. Teiseks, mõlemad pühamud on võrdlemisi väikesed, parimalgi juhul mahtusid neis üheaegselt toimetama vaid üksikud, ilmselt selleks seatud inimesed. See viib mõttele võimalusele, et teadajameeste ja -naiste roll võis ühiskonnas olla suurem, kui seni arvatud. Kas need preestrid-šamaanid olid ühtlasi ilmalikud võimukandjad, talude ja külade juhid või oli tegu omaette inimrühmaga, pole teada. Igal juhul on tähtsate usuliste tõekspidamiste ilmselge järjepidevus varasemast – pühamud on rajatud otse selliste kalmete peale või kõrvale, mis olid juba tollaste inimeste jaoks iidseid.

Arvatavalt 7. sajandist alguse saanud individuaalsuse rõhutamine matmiskommetes, mis käis tõenäoliselt käsikäes sõjameeste osatähtsuse kasvu ja Skandinaavia mõjudega, avaldus ka Tõnija pühamutes. Veelgi enam, viimastel aastakümnetel on mõnevõrra sarnaseid kividest püstitatud pühamukohti kaevatud ka Kesk-Rootsi rannikul, aladel, kus on läbi eri ajastute olnud tihedad sidemed Läänemere idakaldaga. Sarnaselt Saaremaalt leitud pühamuduvad neiski selged ohverdused, näiteks väärismetallist esemed, see-eest on aga jälgi rohkest keraamikast. Millised rituaalid neis kohtades toimusid ning kas needki võisid mere eri kallastel üksteisele sarnaneda, võib mõistagi üksnes oletada.

Ehk võiks Viidumäe inimluude puhul oletada midagi sarnast nagu Uppsala pühamus – ohverdatud, osalt ehk nooltega tapetud inimeste säilmed kõdunesid maapinnal, kus metsloomad neile ligi pääsesid, järelejäanud kondid kuhjati aga madalatesse lohkudesse või hunnikutesse kokku.

Viidumäe ohverdamiskoht

Hoolimata üldlevinud arvamusel ei ole esemete leidmine tänapäeva arheoloogi jaoks kõige olulisem. Esemed kui niisugused võimaldavad harva öelda midagi uut kunagiste inimeste ja nende tegemiste kohta. Hoopis enam ülevaadet kaevamiste käigus paljandunud struktuurid, millega vahel pole olnudki seotud märkimisväärses koguses asju. Kui leitakse ka ese-

Kui palju me teame 7.–9. sajandi Saaremaast? Tänu Salme muinaslaevale ehk veidi rohkem kui veel mõni aasta tagasi. Ent millist matmisviisi kasutasid muistsed saarlased ise, kus asusid nende pühipaigad ja kas ka siinmail ohverdati inimesi? Seda kauget aega püüdis meile eelmise nädala Saarte Hääles ja püüab ka tänases lehenumbris lähemale tuua arheoloog Marika Mägi.

meid, on oluline just leiu kontekst.

Siiski, siinkohal on ka erandeid ja üks neist on 2014. aastal Viidumäel registreeritud ohverdamiskoht. Looduslikult kaunis ja ebatavalises kohas Viidumäe seljandiku peal ja all leiti kolmepäevaste proovikaevamiste käigus mitukümmend 6.–9. sajandisse kuuluvat eset ja suur hulk segamini inimluuid.

Nii praegusest kui ka viikingiaegsest asutusest jääb koht 4–5 km kaugusele ja kujutab endast tõenäoliselt pühakohta, kus võis käia rituaale läbi viimas suur osa hilisema Kihelkonna kihelkonna elanikest.

Järsu Viidumäe seljandiku peal ja jalamil tuli metalliotsi- ja abil välja tervenisti 26 nooleotsa, mis kõik pärinevad nimetatud perioodist ehk siis Salme sõdalastega samast ajast. Võrdluseks võib siia kõrvale nentida, et kuigi eel- ja varaviikingiaegseid nooleotsi Eesti linnustelt on mingil määral teada, pole neid kunagi leitud sellisel hulgal kui nimetatud kahelt objektilt. Ka kujult oli Viidumäel tegu täiesti samasuguste nooltega, nagu neid hulgi kaupa leiti Salme laevadest – need on põhimõtteliselt skandinaaviapäraseid nooleotsad. Viidumäelt leiti põhjal võiks seega ehk ettevaatlikult väita, et juba hiljemalt 8. sajandiks oli saarlaste relvastus, vähe-

malt osa sellest, muutunud identseks idarootslaste omaga. Nii Viidumäel kui ka Salmel osutab osa nooleotestest ilmselt mingile rituaalile, mille käigus on lastud rohkesti nooli. Viidumäe puhul oleks raske oletada, et kohta kasutasidki võõramaalased, seega jääb üle võimalus, et hoopis Salme matuserituaalis esinevad mõningad kohalikud jooned.

Matmine laeva oli Saaremaal arvatavalt võõras tava, kuid Salmel leidub muidki ko-

halikule matusekombestikule viitavaid jooni. Kollektiivne matmisviis iseenesest oli kohalikele hästi arusaadav, lisaks olid maetud kaetud kivikihi alla, mis suure tõenäosusega jäi laeva keskele püstitatud telgikuju-lise hoone sisse.

Kuigi kividega katmine pole päriselt võõras ka Skandinaavia laevmatustele, ei saa siin siiski mööda vaadata sarnasusest hiliste Saaremaa tarandkalmete-surnumajadega, kus hoone sees olevaid luud kattis samuti kivikiht. Seega võiks arvata, et Salme surnud maeti ikkagi kohalike poolt või vähemalt viimaste osalusel, isegi kui tegu oli rootslastega. Ehk viitab seegi 7. sajandist alguse saanud kultuuriruumile, millesse kuulusid ühtviisi nii Ida-Rootsi kui ka Eesti rannikualad?

Omamoodi üllatuse pakkusid ka mõned Viidumäelt leitud ehted, eriti kolmnurksed ehtenõelad. Tegemist on alates 10. sajandist tuntud spetsiifiliselt Saaremaa-päraste nõeltega, mida kandsid nii naised kui ka mehed – naised rinnakee, mehed keebi või üleviske kinnituseks. 10. sajandi mõnetel on justnagu kolmest lehest koosnev muster, mille kohta Eesti ornamendiuurija Indrek Jets oli juba varem oletanud, et see võiks olla mõjutatud Skandinaavia-pärasest loomornamendist.

Muistise rüüstamine on ebaseaduslik ja ebaeetiline tegu ülejäänud eestlaste suhtes, kelle teadmistesse meie ajaloost ja osalusest viikingiaegse idavõrgustiku kujunemises jääb ju sellele kohale auk.

Viidumäe nõelad pakkusid siinkohal tema teooriale tõestuse. Nimelt oli siinsete nõelte näol tegu vieldamatult sama esemetüübiga, mida aga kaudselt varasem, ilmselt eelviikingiaegsest Skandinaavia loomornamentikast üle võetud ja kohapeal edasi arendatud hoopis keerukam muster, milles võis siiski juba aimata hilisemaid n-õ lehekujutisi! Nõelad pärinesid umbes 8. sajandist ning osutasid seega veenvalt, et liitumine Ida-Rootsi kultuuriruumiga pidi aset leidma juba tollal.

Viidumäelt saadud nooleotsad ja muud arheoloogide leitud esemed olid üldjuhul täiesti ilma kontekstita, see tähendab ilma inimtegevusele viitava kultuurikihi või ehitusjäanusteta. Ilmselt olid ehted – nõelad, keekandjad, käevõrud ja muu – lihtsalt torgatud liivasesse maapinda kui ohverdused. Siin-seal leidus ka odaotsi ja üheteralisi mõõku või õigemini nende tükke.

Inimohverdused Saaremaal?

Koha muudab eriti huvitavaks madalasse, umbes 30 cm sügavusse ja kahe meetri pikkusesse kraavi kuhjatud inimluude kogum, millega koos leiti kaks nooleotsa ja suur raudnael. Siin-seal leidis inimesi ka väiksemate pesadena ning võib arvata, et taolisi lohke võiks alalt leida rohkemgi.

Luudest on seni jõutud ana-

lüüsida vaid väikest osa, kuid on selge, et tegu oli väga paljude eri soost ja vanusest inimeste maissete jäanustega, mis olid aga kogutud lohkudesse või ehk ka omaaegsetesse kuhjadesse juba luudena. Mõnda puusaluud olid metsloomad jõudnud koguni närida. Erinevalt ümbritsevast leiurikkusest inimluudega seoses mingeid selgeid panuseid ei leitud.

Inimluude leidmise puhul tekib küsimus järgmise paralleeli tõmbamiseks Ida-Rootsi. Bremenil Adam on 11. sajandil kirjeldanud ohverdamiskohta Vana-Uppsalas, mis üldiselt arvatakse olevat eksisteerinud viikingiajal. Uppsala pühamus riputati iga üheksa aasta järel üheksa ohverdatud meest koos erinevat sorti isaste loomadega, kellest on eraldi mainitud koeri ja hobuseid, puudele rippuma. Mis laipadest edasi sai, pole teada, kuid kuna kohta olevat peetud äärmiselt pühaks, pöörati küllap tähelepanu ka kõdunevate laipadele. Kõige tõenäolisemalt jäid need samasse kohta, kuni liha oli luudelt täielikult kõdunenud, siis korjati luud kokku kas kohapeale hunnikusse või viidi mõnda teise pühasse kohta. Igal juhul polnud inimohverdustes veel viikingiaegses Rootsis midagi ebatavalist.

Ehk võiks Viidumäe inimluude puhul oletada midagi sarnast – ohverdatud, osalt ehk nooltega tapetud inimeste säilmed kõdunesid maapinnal, kus metsloomad neile ligi pääsesid, järelejäanud luud kuhjati aga madalatesse lohkudesse või hunnikutesse kokku. Praegu on tegu siiski alles hüpoteesiga, mida loodetavalt aitab kinnitada või ümber lükata luude eesseisev analüüs.

Rohkem infot 8. sajandi saarlastest!

Eelpool sai mainitud Viidumäelt leitud rohkeid ehteid. Peab siiski täpsustama, et arheoloogid ise leidsid vaid kaks pronksist ehtenõela, ühe käevõru ja mõned naastud. Ülejäänud värvilised metallist esemed on välja kaevatud illegaalsete varanduseotsijate poolt, kelle tegevusest annab tunnistust vahetult mitusada kinniaetud auku kohapeal. Et me üldse sellest ebatavalisest kohast midagi teame, on tänu mõnele metallidetektoristile, kes on nõustunud jagama pilte Viidumäelt leitud esemetest.

Siia võib lisada veel kuulujutud, mille kohaselt olevat leitud hulgas olnud nii hõbedast kui ka pronksist künneid, võib-olla sadu ehtenõelu ning kohta olevat süstemaatiliselt rüüstatud vähemalt kahe aasta vältel. Kahju on hindamatu.

Selle loo üks eesmärki ongi kutsuda üles saatma fotosid Viidumäelt (ja muidugi ka mujalt) leitud esemetest allpool toodud aadressil. Muistise rüüstamine on ebaseaduslik ja ebaeetiline tegu ülejäänud eestlaste suhtes, kelle teadmistesse meie ajaloost ja osalusest viikingiaegse idavõrgustiku kujunemises jääb ju sellele kohale auk – nagu õel-

KAS TUNNISTAJAD OMAAEGSETEST RITUAALIDEST? Kogum nooleotsi Viidumäe ohverduskohast.

dud, tegu on perioodiga, millest me pole seni peaaegu mitte midagi teadnud.

Just selle pärast pole Viidumägi võrreldav mõne järjekordse kalme või aarde rüüstamisega, mis on muidugi samuti väga kahetsusväärne. Enamikust perioodidest, millest pärinevad muistiseid röövitakse, on meil õnneks üsna rohkesti muudel objektidel või leidudel põhinevat teavet. Eelviikingiaegsest Eestist, kaasa arvatud Saaremaast, on teadmised seni ülinapid.

Seega tahan siinkohal esitada üleskutse Viidumäel käinud

metallidetektoristidele: kuigi kahju on juba sündinud, oleks seda vähemalt osaliselt võimalik heastada fotode ja võimalusel ka info (kuidas leitud, mis lähikonnas veel oli jne) saatmisega aadressil: TLÜ Ajaloo Instituut, Rütli 6, Tallinn 10130 või soovi korral e-meili aadressil marika.magi@mail.ee. Võib jätta täiesti anonüümseks.

Igasugune täiendav info annaks panuse nii saarlaste kunagiste uskumuste ja materiaalse kultuuri paremaks mõistmiseks kui ka meie rannarahva rolli tõlgendamiseks viikingiaegses maailmas.

SAAREMAA VIIKIKGITE PRONKS- JA HÕBEEHTEID VIIDUMÄLT: Tagumisel viikingiornamendiga nõelal on hoolikalt vaatlemisel näha mõõgalöögi jälgi.

2X ERAKOJU